

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ÖBEKLER

Hürriyet GÖKDAYI*

ÖZET

Söz dizimi, cümlelerin yapısının yanında öbekler üzerinde de durur. Türkiye Türkçesi söz dizimi çalışmalarında, sözcük öbeklerinin türlerinin belirlenmesi ve sınıflandırılmasında farklılıklar ve bazı tutarsızlıklar olduğu görülmektedir. Söz gelimi, öbeğin temel ögesinin bazen sonda bazen başta bazen de ortada bulunduğu kabul edilmekte, öbek de buna göre sınıflandırılmaktadır. Bu yaklaşımın görüldüğü tamlamalarda asıl unsur olan tamlananın sonda bulunduğu belirtildiği halde, tamlamalar yardımcı unsur olan ve başta yer alan tamlayanın türüne göre ad tamlaması ve sıfat tamlaması olarak adlandırılıp gruplandırılmaktadır. Bu durum, söz dizimi öğretimi ve çalışmalarında öbeklerin belirlenmesi ve kullanılmasını güçleştirmektedir. Bunun önüne geçebilmek için, araştırmacılar sözcük öbeklerinin türlerinin belirlenmesi ve sınıflandırılmasını belirli yapı ve anlam ölçütlerine bağlamalı, modern dil biliminin söz dizimi çalışmalarından da yararlanmalıdır. Yazıda, kaynaklarda görülen farklılıklar ve tutarsızlıklar irdelenecek, belirlenecek ölçütlere dayalı yeni bir sözcük öbekleri sınıflandırması ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, dil bilgisi, söz dizimi, öbekler.

---

*Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, aksu_h@yahoo.com

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

PHRASES IN MODERN TURKISH**ABSTRACT**

Syntax focuses on the structure of sentences and phrases as well. Syntactic studies of Modern Turkish show some discrepancies and dissimilarities in the determination and classification of the phrases. For example, it is stated that the head of a phrase is located sometimes at the end, sometimes at the beginning or in the middle of a phrase, and then phrases are classified according to this rule. Although it is mentioned that the head of the phrase is located at the end in the determinative groups (*tamlamalar*), a type of noun phrase in Turkish, they are still named and classified as nominal or adjectival determinative groups according to the type of complement or specifier. This method causes complications in the process of determining and classifying phrases in teaching and studying syntax. In order to avoid the complications, researchers should classify phrases through structural and semantic features of the sequence and make use of modern syntactic studies too. This paper, will investigate the differences and discrepancies in the syntactic resources in Turkish considering lexical phrases and will offer a new classification of these phrases based on structural criteria.

Key Words: Modern Turkish, grammar, syntax, lexical phrases.

Giriş

Sözcük öbeklerinin yapısının belirlenmesi, adlandırılması, sınıflandırılması ve işlevlerinin tespit edilmesi söz diziminin üzerinde durduğu konular arasındadır. Öbeklerle ilgili bu konular, cümlenin yapısının, anlamının ve işlevinin açıklanmasında belirleyici rol oynadığından, söz dizimi çalışmalarında önemli bir yer tutar. Türkiye Türkçesiyle ilgili söz dizimi kaynakları, genellikle sözcük öbeğini tanımlayıp ayırıcı özelliklerini sıraladıktan sonra ayrıntılı açıklama ve sınıflandırmalar yaparak konuyu örneklendirmişlerdir (Hatipoğlu 1982; Şimşek 1987; Ergin 1989; Banguoğlu 1990; Beserek 1991; Koç

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

1996; Karahan 1999; Yaman 2000; Uzun 2000; Cemiloğlu 2001; Delice 2003; Karaörs 2004; Kahraman 2005; Uzun ve Aydın 2006; Akbayır 2007; Erkul 2007; Özkan ve Sevinçli 2008; Aktan 2009; Karaağaç 2009).¹ Bazı araştırmacılar, örneklerini edebî eserlerden derledikleri kullanımlardan seçmişlerdir (Karahan 1999; Yaman 2000; Özkan ve Sevinçli 2008; Aktan 2009). Ayrıca, bu konuda yazılan bazı makalelerde de öbeklerin araştırıldığı, kaynaklardaki açıklamaların sorgulandığı ve yeni sınıflandırma önerilerinin getirildiği görülmektedir (Hatipoğlu 1964; Karaörs 1995; Koç 1996; Usta 2000; Koç 2001; Ertane Baydar ve Baydar 2001; Kerimoğlu 2006).² Ancak bu kaynaklar arasında, öbeklerle ilgili açıklamalarda bazı farklılıklar, tutarsızlıklar ve eksiklikler olduğu görülmektedir. Söz gelimi, bazı kaynaklarda 30'a yakın öbekten söz edilirken bazılarında dört öbek türüyle karşılaşılabilmektedir. Bunun yanında, takısız ad tamlaması, zincirleme ad tamlaması gibi tamlamalardan oluşan öbeklerin adlandırılması ve sınıflandırılmasında da benzer farklılıkları görmek mümkündür. Bu durum, söz dizimi öğretimi ve araştırmalarında sözcük öbeklerinin belirlenmesini, kullanımını ve konunun açıklanmasını güçleştirmektedir. Ortaya çıkan bu güçlüğün önüne geçebilmek için, öbeklerin tanımlanması, adlandırılması ve sınıflandırılması ortak ölçütlere bağlanmalı, bu yapılırken de modern dil biliminin söz dizimi çalışmalarından yararlanılmalıdır. Yazıda, sözcük öbekleriyle ilgili kısa bir tanıtımdan sonra, öbeklerin kaynaklarda nasıl açıklandığı aktarılacak, bu açıklamalar arasındaki farklılıklar, bazı açıklamaların kendi içindeki tutarsızlıkları ve varsa eksiklikleri gösterilecektir. Bu arada, öbeklerin tanımı, adlandırılması ve sınıflandırılmasıyla ilgili öneriler de sıralanacaktır.

1. Öbekler

Sözcükler, kavramları tek tek gösteren dil birimleridir. Dille iletişim kurarken herhangi bir kavram hakkında konuşabilmek için onu gösteren sözcükten yararlanır. Söz gelimi, Türkçede *bardak* sözcüğü içine konulan sıvıları içmekte kullanılan bir nesnenin adıdır. Sözcük olarak *bardak* bu nesneyi karşılar ve insanlar iletişim sırasında bu sözcüğü kullanınca herhangi bir sorun çıkmadan anlaşabilirler.

¹ Bu yazıda söz dizimi kitapları ve konuyla ilgili makaleler incelenmesine rağmen, hâlihazırdaki birçok dil bilgisi ve söz dizimi kitabına kaynaklık etmeleri nedeniyle Muharrem Ergin'in Türk Dil Bilgisi ve Tahsin Banguoğlu'nun Türk Dilinin Grameri kitapları da değerlendirmeye dahil edilmiştir.

² Kaynaklardaki sözcük öbekleriyle ilgili bilgilerin çeşitli düzeylerdeki özetleri için Koç 1996:3-5; Yaman 2000:35-39; Usta 2000:210-214; Cemiloğlu 2001:1-6; Ertane Baydar ve Baydar 2001:28-38; Karaörs 2004:21-28 ve Kerimoğlu 2006:107-110'a bakılabilir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Ancak, tek başına sözcükler dil kullanıcılarının iletişim ihtiyaçlarına her zaman cevap veremeyebilir. Kavramlara ait ayrıntılar ile bunların niteliklerini ifade etmek için tek sözcükler yeterli olmayabilir. Söz gelimi, *bardak* sözcüğünün gösterdiği nesneye ait bazı özellikleri belirtmek için birden çok sözcükten oluşan öbeklerden (bardağın fiyatı, cam bardak, yaldızlı bardağın kırık kulpu, evdeki bardak, vb.) yararlanmak gerekir. Bunun yanı sıra, *ipek böceği*, *beyaz peynir*, *çamaşır makinesi*, *hamur mayası*, *belediye encümeni*, *yardımcı öge*, *annelik duygusu*, *insanların yardımlaşma ihtiyacı*, *cana yakın*, *senin kadar* örneklerinde olduğu gibi bazı kavramları göstermek için tek olarak sözcükler yetmemektedir. İşte kavramları daha ayrıntılı ifade etmek ve tek sözcükle karşılanamayanları göstermek için sözcükler bir araya getirilerek sözcük öbekleri oluşturulmaktadır (Özkan ve Sevinçli 2008:9; Aktan 2009:1). Bu öbeklerin belli başlı anlamsal, yapısal ve işlevsel özellikleri şunlardır:

Anlamsal açıdan bakıldığında sözcük öbekleri yargı bildirmezler, ancak yine de bir bütünlük gösterirler (Cemiloğlu 2001:6). Öbekler, “anlamsal yani anlam yönü ağırlıkta olan söz birlikleridir” (Usta 2000:209). Herhangi bir kavramın adı olabilir, kavramlara ait nitelikleri gösterebilirler.

Yapısal yönleri göz önünde bulundurulduğunda, öbeklerin iki ve daha fazla hatta ilkece sonsuz sayıda sözcükten oluşabileceği bildirilmiştir (Uzun ve Aydın 2006:68). Öbekleri oluşturan sözcükler, kurallı bir biçimde bir araya gelir (Karahana 1999:12; Aktan 2009:4). Bu kurallılık çerçevesinde, yardımcı unsur olan sözcük önce, asıl unsur olan sözcük sonra gelerek öbeği oluştururlar. İki'den fazla sözcükten oluşan öbeklerde iç içe geçmiş öbekler bulunabilir (Karahana 1999:13; Cemiloğlu 2001:6; Özkan ve Sevinçli 2008:14; Aktan 2009:6). Öbeklerin diğer sözcük ve/ya öbeklere bağlanması öbek sonunda yer alan ve asıl unsur olan sözcüğe eklenen çekim ekleriyle sağlanır (Aktan 2009:4; Özkan ve Sevinçli 2008:14).

İşlevsel olarak, anlamı genişletme, pekiştirme, belirtme ve nitelendirme görevlerini yerine getirirler (Karahana 1999:11; Özkan ve Sevinçli 2008:13). Herhangi bir ayrıntının belirtilmesi sözcük öbekleriyle mümkündür ve cümlenin öğeleri de bu tür öbeklerle daha ayrıntılı hale getirilebilir. Birden çok sözcükten oluştukları halde yapısal ve anlamsal yönden bütünlük göstererek tek bir sözcük gibi işlev görürler (Ergin 1983:353; Karahana 1999:11; Cemiloğlu 2001:6; Kahraman 2005:154; Özkan ve Sevinçli 2008:13; Aktan 2009:3).

Bütün bu özellikleriyle sözcük öbeklerinin, hem insanların çeşitli iletişim ihtiyaçlarını karşılama hem de söz dizimini anlama ve açıklama sürecindeki işlevlerinden dolayı üzerinde durulması ve iyice

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

anlaşılması gereken bir birim, “sözdiziminin anlaşılmasında önemli bir basamak” (Usta 2000:209) olduğu anlaşılmaktadır.

2. Söz Dizimi Kaynaklarında Öbekler

Türkiye Türkçesiyle ilgili söz dizimi kaynaklarında, sözcük öbeklerinin geniş ve ayrıntılı biçimde açıklandığı görülmektedir. Ancak bu açıklamalar karşılaştırıldığında aralarında farklılıklar olduğu, bir kısım açıklamalarda tutarsızlıklar ve/veya eksiklikler bulunduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma, belli başlı kaynaklardaki öbek açıklamalarına dayandığı için, bu kaynaklardan derlenen açıklamalara yer vermek öncelikle gereklidir. Bu açıklamalar, öbek yerine kullanılan terimler, öbek tanımları, öbeklerin türlerinin belirlenmesi ve adlandırılması yönlerinden incelenip gözden geçirilecektir. Kaynaklardaki açıklamaların aktarılması sırasında her kaynak üzerinde tek tek durmak yerine bunların toplu bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

2.1. Terimler

Araştırmacılarının öbek yerine farklı terimler kullandıkları görülmektedir. Kaynaklarda, *kelime grubu* (Ergin 1989, Beserek 1991, Karahan 1999, Yaman 2000, Usta 2000, Cemiloğlu 2001, Karaörs 2004, Erkul 2007, Özkan ve Sevinçli 2008, Aktan 2009), *kelime öbeği* (Delice 2003), *yargısız anlatım* (Hatipoğlu 1972), *belirtme öbeği* (Şimşek 1987; Banguoğlu 1990; Kahraman 2005), *belirtme grubu* (Özkan ve Sevinçli 2008), *takım* (Banguoğlu 1990), *sözcük öbeği* (Akbayır 2007), *söz öbekleri* (Karaağaç 2009) ve *öbek* (Koç 1996, Uzun 2000, Uzun ve Aydın 2006) terimleriyle karşılaşılmaktadır. Bunlardan *kelime grubu*, *kelime öbeği*, *takım*, *söz öbekleri*, *sözcük öbeği* terimlerinin öbek yerine kullanıldıkları kolaylıkla anlaşılmakta ve bu terimler öbeği çağrıştırmaktadır. Buna karşın, *belirtme öbeği*, *belirtme grubu* ve *yargısız anlatım* terimlerinin bütün öbekleri gösterdiğini anlamak pek kolay değildir. Çünkü *belirtme öbeği* veya *belirtme grubu* biçiminde adlandırıldığında, öbeklerin sadece belirtme amacıyla oluşturulduğu ve başka bir amaçla kullanılmadıkları sonucu doğmaktadır. Hâlbuki öbekler belirtmenin yanında tamamlama, nitelendirme, pekiştirme gibi değişik özellikleri taşırlar (Usta 2000:210; Karaağaç 2009:130). Bu nedenle, öbek yerine *belirtme öbeği* veya *grubu* terimlerini kullanmak uygun görünmemektedir. Bunun yanında, *yargısız anlatım* adlandırmasının da öbeği tam olarak karşıladığı söylenemez, çünkü anlatma eyleminin yani duygu ve düşünceleri söz veya yazı ile bildirmenin yargı içeren cümleler olmadan yapılamayacağı açıktır. Yargı cümleyle ilgili bir özellik olduğundan ve anlatım işi de öbeklerle değil cümlelerle yapılabildiğinden öbek yerine yargısız anlatım terimi kullanıldığında yanıltıcı olmaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Tabii ki, terim farklılıkları araştırmacıların öbek tanımlarıyla yakından ilişkilidir. Bu ilişkiyi gösterecek olan öbek tanımlarına ayrıca değinilecektir. Bu yazıda, kısa olduğu ve sözcüklerin anlam aktarımı ve söz dizimi gereği oluşturdukları birlikleri, grupları genel olarak karşıladığı düşünüldüğü için *öbek* terimi tercih edilmiştir.

2.2. Tanımlar

Farklı terimlerle adlandırılma yanında, öbeklerin tanımları arasında da çeşitli ayrılıklar bulunmaktadır. Söz konusu tanımları gözden geçirmek, araştırmacıların sözcük öbeklerini algılayış biçimlerini anlamaya yardımcı olacaktır. Bu gözden geçirme, öbek için aynı terimi kullanan kaynakların birlikte değerlendirilmesiyle yapılacaktır.

Kelime grubu “birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve manasında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir” (Ergin 1989:353; Erkul 2007:4). Karahan’a (1991:11) göre kelime grubu, “bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durum veya bir hareketi karşılamak üzere, belirli kurallar içinde yan yana gelen kelimeler topluluğudur.” Kelime grubunun bir başka tanımı “iki veya daha çok kelimenin ekli, eksiz yahut yardımcı kelimeler aracılığıyla bir araya getirilmesi sonucu ortaya çıkan tamamlanmamış yargılı ve cümle içinde tek kelime gibi işlem gören birlikler” biçimindedir (Yaman 2000:39). Bu tanımlara, grupta yer alan sözcüklerin “cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere” bir araya geldikleri ve “herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğu” olma özellikleri de eklenmiştir (Aktan 2009:2). Kelime grubunu “Tek kelime ile karşılanan varlıkları, hareketleri ve kavramları daha geniş olarak belirtmek veya tek kelimeyle ifade edilemeyen varlıkları, kavramları ve hareketleri karşılamak üzere birden fazla kelimeyle kurulan dil birlikleri” biçiminde tanımlayan Özkan ve Sevinçli (2008:12) daha sonra belirtme grupları adı altında öbekleri açıklamaya devam eder. Benzer bir tanımla da Cemiloğlu (2001:6), kelime gruplarının “nesne ve hareketleri daha geniş olarak karşılayabilmek için birden fazla kelimeyi arka arkaya getirerek yaptığımız anlamlı gramer birlikleri” olduğunu belirtmektedir. Usta (2000:209), kelime grubunu “yalın veya türemiş bir sözcükle karşılanamayan kavramların ifadesi için veya cümlede anlamın bütünleştirilmesini sağlayacak görevli unsurları oluşturmak için bir araya getirilen anlamlı veya hem anlamlı hem de görevli kelimelerin oluşturduğu topluluğun dil bilgisindeki terim karşılığıdır” diye açıklamaktadır. Beserek (1991:28) de, “Birden fazla kelimenin çeşitli faktörler vasıtasıyla bir araya gelmesi, bir bütün oluşturması kelime gruplarını meydana getirir” demektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Kelime öbeğini kullanan Delice (2003:17), öbeğin “birden çok kelimedenden oluşan, yapısında ve anlamında bir bütünlük bulunan, cümle veya cümlemsi içinde tek cümle ögesi; kelime öbeği içinde bütün halinde yardımcı veya temel öge olarak işlem gören ve bir kelime türü (isim, sıfat, zamir, edat, vb.) yerine kullanılan söz dizileri” olduğunu söylemektedir.

Terim olarak belirtme öbeği’ni tercih eden ve yer yer takım’ı kullanan Banguoğlu’na göre (1990:497), öbekler “bir kelime başka bir kelimenin taşıdığı kavramı daha yakından belli etmek için” kullanıldığında oluşur ve yargı bildirmezler. Aynı terimi tercih eden Kahraman (2005:155-156) ise, belirtme öbeğini “genellikle tek varlığı ya da kavramı karşılayan, anlatım içinde tek öge olarak görev yapan ve yargı bildirmeyen söz birlikleri” biçiminde tanımlarken tamlamalar yerine *takım* birleşik sözcük ve takım dışında kalan söz birliklerine de *öbek* demeyi yeğlemiştir. Yine belirtme öbeğini benimseyen Şimşek (1987:321), öbeği yargı bildirmeyen, kavramları açıp genişleterek belli etmeye yarayan, ad soylu sözcüklerin bir yüklem olmaksızın kendi aralarında ilişkiye girerek oluşturdukları sözcük grubu olarak tanımlamaktadır.

Yargısız anlatım terimini tercih eden Hatipoğlu (1982:2), sözcük öbeklerini “en az iki sözcüğün türlü ilgi ve nedenlerle yan yana sıralanmasından doğan birlikler” biçiminde tanımlamaktadır. Akbayır (2007:94) sözcük öbeğinin “eylem ve ilgeç öbeği dışında ayrı yazılan ve cümlede bir görev yüklenen söz topluluğu” olduğunu belirtmekte, “cümlede tek sözcük gibi iş gören, cümleden küçük, sözcükten büyük, anlamlı dil birliği” olarak yeniden tanımlamaktadır. Söz öbeği terimini kullanan Karaağaç (2009:129), öbeği “cümle oluşturmayan söz dizimi birimleri” ve “bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu veya bir hareketi karşılamak üzere, belirli kurallar içinde yan yana gelen sözler topluluğu” biçiminde tanımlamaktadır. Sadece öbek terimini yeğleyen Koç (1996:7), “tümcenin kurucu ögesi (yüklem, özne ve tümlecisi) olan sözcüklere ve son sözcükleri eylem, ad, ilgeç, belirteç olan dizimlere” öbek demektedir. Aynı şekilde, Uzun (2000:18), Uzun ve Aydın (2006:68) da öbek terimini kullanmakta ve “birden fazla sözlüksel öge ile kurulan bütünlük öbektir” diye tanımlamaktadır.

Öbek tanımları ve bunların öne çıkarılan özellikleri gözden geçirildiğinde, söz dizimi kaynaklarının öbeği az çok benzer biçimde tanımladıkları görülmektedir. Öbeklerin belirli kurallar çerçevesinde bir araya gelen iki veya daha fazla sözcükten oluşması, yapısal ve anlamsal bir bütünlük oluşturarak bir birim gibi işlev görmeleri, tek sözcükle karşılanamayan kavramları göstermek veya kavramları daha

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

geniş ve ayrıntılı biçimde açıklamak üzere oluşturulmaları gibi hususlar kaynaklarda ortak bir biçimde yer almaktadır. Araştırmacıların bu nitelikleri sıralarken öbeklerin daha iyi kavranmasını amaçladıklarına şüphe yoktur. Ancak öbek tanımlarının bazı hususlarla gereksiz yere kalabalıklaştırıldığı da görülmektedir. Söz gelimi, yargı bildirmeme ve cümle ögesi olma hususlarının öbek tanımında gereksiz olduğu düşünülebilir. Çünkü hiçbir sözcük veya sözcük öbeği tamamlanmış veya eksilteli herhangi bir yargıyı taşımazlar (Usta 2000:210). Sözcükler ve sözcük öbekleri, cümle içinde mutlaka bir öge olarak yer alacağından, öge olma ayırıcı bir özellik gibi görünmemektedir. Bunların yanında “ad soylu sözcüklerin bir yüklem olmaksızın kendi aralarında ilişkiye girerek oluşturdukları sözcük grubu” (Şimşek 1987:321) ve “eylem ve ilgeç öbeği dışında ayrı yazılan” (Akbayır 2007:94) gibi hususların öbek tanımlarından kesinlikle çıkarılması gerekmektedir. Yalnızca ad soylu sözcüklerden yapılabilen bir söz dizimi birimi olmadıklarından, eylem ve ilgeç öbeklerindeki sözcükler de ayrı yazıldıklarından bu tür kısıtlamaların öbeklerle hiçbir ilgisi bulunmamaktadır.

Yapılan tanım ve açıklamalardan yararlanarak, öbeğin hem kısa hem de biraz uzun bir tanımını yapmak mümkündür. Kısaca, birden fazla sözcükten geçici bir biçimde oluşturulan bütünlüğe öbek demek uygun görülebilir. Biraz daha ayrıntılı bir tanım ise, birden fazla sözcüğün tek bir kavramı göstermek üzere belirli kurallara göre geçici biçimde bir araya gelerek oluşturdukları yapısal ve anlamsal bütünlüğe sahip sözcük dizisi biçiminde yapılabilir.

2.3. Türler

Öbek yerine kullanılan terimlerin belirlenmesi ve öbek tanımlarının irdelenmesinden sonraki aşamada söz dizimi kaynaklarında öbeklerin nasıl sınıflandırıldığı üzerinde durulmalıdır. Böylece öbeklerin nasıl algılanıp açıklandığı daha ayrıntılı bir biçimde anlaşılacaktır. Sınıflandırmalarla ilgili bilgiler aktarılırken sırasıyla öbek türü sayısına, öbeklerin sınıflandırılması ve adlandırılması yöntemlerine değinilecektir.

Kaynaklarındaki sözcük öbeği sınıflandırmaları incelendiğinde şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır:

Araştırmacılar, öbeklerin sayısı konusunda epeyce farklı düşüncelere sahiptir. Taranan kaynaklardaki sayılar sıralandığında, bu farklılık açık bir biçimde görülecektir. Kaynaklardaki öbek sayıları çoktan aza doğru şöylece belirtilebilir: Karaağaç (2009) iki ana grup altında 30, Delice (2003) üç ana grup altında 27, Özkan ve Sevinçli (2008) 23, Ergin (1989) 21, Aktan (2009) dört ana grup altında 20,

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Ertane Baydar ve Baydar (2001) 20, Karahan (1999), Yaman (2000), Karaörs (2004) ve Erkul (2007)19, Şimşek (1987) altı grup altında 18, Usta (2000) dört grup altında 18, Akbayır (2007) 17, Kahraman (2005) sekiz grup altında 16, Cemiloğlu (2001) 15, Beserek (1991) 13, Banguoğlu (1990) sekiz grup altında 12, Hatipoğlu (1972) dört grup altında 10, Uzun (2000), Uzun ve Aydın (2006) beş, Koç (1996) dört tür öbek belirlemişlerdir.

Öbek sayısındaki bu farklı yaklaşımlar, bir yerde birbirinden değişik sınıflandırma yöntemlerinin sonucudur. Öbek sınıflandırmasında başlıca iki yol izlendiği tespit edilmiştir. Bazı araştırmacılar, öbekleri önce ana sonra da alt gruplara ayırmış (Hatipoğlu 1982; Banguoğlu 1990; Şimşek 1987; Usta 2000; Delice 2003; Kahraman 2005; Aktan 2009; Karaağaç 2009), bazıları da doğrudan alt gruplara ayırmayı tercih etmiştir (Ergin 1989; Beserek 1991; Koç 1996; Karahan 1999; Yaman 2000; Cemiloğlu 2001; Ertane Baydar ve Baydar 2001; Uzun 2000; Karaörs 2004; Uzun ve Aydın 2006; Akbayır 2007; Erkul 2007; Özkan ve Sevinçli 2008). Elbette, bazı ortak özelliklere sahip olan öbeklerin bir grup içinde ele alınması ve daha sonra alt gruplara ayrılması daha uygun görülebilir. Söz gelimi, tamlamalardan oluşan öbeklerin hepsinin bir grupta yer almasının, genel olarak tamlamaların ve tamlama türleri arasındaki farkların anlaşılmasını kolaylaştıracağı düşünülebilir.

Öbek sayısı ve sınıflandırmasındaki farklılıklar, doğal olarak bu birimlerin adlandırılmasında da devam etmektedir. *Ad tamlaması* (dağın tepesi, sabah esintisi, vb.) ve *sıfat tamlaması* (tül perde, bazı çiçekler, vb.) değişik adlarla da olsa bütün kaynaklarda ortak olarak bulunan öbeklerdir. Bunun yanında, en az iki kaynakta yer verilen ve öbek olarak belirtilen dizimsel birlikler şunlardır: *Unvan grubu* (Fatma Nine, Binbaşı Şükrü, vb.), *aitlik grubu* (sizden önceki kiracılar, *Milattan sonraki* yüzyıllar, üst raftakini, vb.), *tekrar grubu-ikilemeler* (fokur fokur, parça pinçik, az çok, taptaze, vb.), *birleşik isim grubu-özel ad öbeği* (Muharrem Ergin, Ahmet Hamdi Tanpınar, vb.), *birleşik fiil* (şikâyet et-, zevk al-, anlayabil-, vb.), *sayı grubu* (on beş, iki yüz, vb.), *edat grubu* (nehirler gibi, yolcu için, vb.), *sıfat-fiil grubu* (geçen saatler, yollanmış mektup, vb.), *zarf-fiil grubu* (dışarı çıkınca, yemeğini yiyip, vb.), *isim-fiil grubu* (çocuk yetiştirmek, dağlara kaçış, oyunları oynama, vb.), *ünlem grubu* (ey hanımlar, bre adam, vb.), *bağlama grubu* (Leyla ile Mecnun, et ve tırnak, vb.), *kısaltma grupları* [*isnat* (gönlü zengin, üstü kapalı, vb.); *yükleme* (insanı takdir, suçları af, vb.); *yönelme* (*cana yakın* kişi, dile kolay, sözüne sadık, vb.); *bulunma* (*yükte hafif* eşya, solda sıfır, vb.); *uzaklaşma* (*içten pazarlıklı* insan, kafadan sakat, vb.); *vasıta* (çuvalla para, trenle yolculuk, konuyla ilgili, vb.); *eşitlik* (insanca davranış, delice sevgi, sayıca

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

üstün, vb.); *ilgi* (bizim ev, senin kız, vb.)], *zarf grubu* (çok daha kötü günler, vb.); *fiil grubu* (sahilde yürü-, şehir dışına çık-, vb.); *iyelik grubu-iyelik takımı-adıl takımı* (benim çocuklarım, onların evi, vb.). Ayrıca, tek bir kaynakta da olsa ayrı bir tür olarak adlandırılan öbekler de şöyle sıralanabilir: *İktibas* (To be or not to be değil, vb.), *saplama* (Cem Sultan, Fatih'in oğlu, vb.), *pekiştirme edatı* (Ahmet de geldi), *şart* (sınav için çalışırsa, vb.), *iki durumlu* (ilden ile, yediden yetmişe, vb.), *sıfat yapım ekli* (yağmurlu hava, dikenli tel, vb.), *eksiz tamlama* (Dedeman Otel, Ataç Sokak, vb.) (Delice 2003:19); *yalın hal öbeği* (güzel kız, taş adam, vb.), *yön hali öbeği* (ileri düşünce, yukarı taraf, vb.) (Karaağaç 2009:144–150); *kısaltma gruplarının tersi görüntüsünde olan kelime grupları* (baş üstüne, eller yukarıda, ileri marş, ekmek elden, vb.) (Özkan ve Sevinçli 2008:89), *deyim öbeği* (başının çaresine bakmak) (Akbayır 2007:94).

Sözcük öbeklerinin sayıları, sınıflandırılmaları ve adlandırılmaları gözden geçirildiğinde, şu hususlar öne çıkmaktadır:

Bazı kaynaklarda öbeklerin sayısının epeyce çok olduğu görülmekte, bazılarında ise oldukça az sayıda öbekte karşılaşılmaktadır. Söz gelimi, Karaağaç (2009) iki ana grup altında 30 öbekten söz ederken Koç (1996) dört öbeğe yer vermektedir. Aynı tür söz dizimsel birimlerin birbirinden bu kadar uzak sayılarda düşünülmesini anlamak oldukça güçtür.

Öbeklerin sınıflandırılmasında da kaynaklar arasında farklılıklar görülmekte, genelden özele giderek önce ana sonra da alt gruplara ayırmanın yanında ana gruplara yer vermeden yapılan sınıflandırmalar da bulunmaktadır. Ancak, öbeklerin sayısında görülen karışıklığa sınıflandırma hususunda da rastlanmaktadır. Araştırmacılar bazen bir öbeğin nereye ait olması gerektiği hakkında çok farklı görüşler öne sürebilmektedirler. Bir kaynakta bir ana grup altında yer verilen bir öbek, başka bir kaynakta bağımsız olarak bulunabilmektedir. Söz gelimi, *ünlem grubu* Banguoğlu'nda (1990:518) *katma öbekler* başlığı altında ünlem öbeği; Delice'de (2003:23) *edat öbekleri* içinde ünlem edatı öbeği; Karaağaç'ta (2009:153) *kısaltma öbekleri* içinde ünlem öbeği; Usta (2000:216) ve Aktan'da (2009:6) *I. Tip: yardımcı öge + esas ögeden oluşan öbekler* içinde ünlem grubu; birçok kaynakta ise bağımsız ünlem grubu veya öbeği olarak gösterilmektedir (Ergin 1989:368; Şimşek 1987:398; Beserek 1991:28; Karahan 1999:33–34; Yaman 2000:137; Cemiloğlu 2001:40; Ertane Baydar ve Baydar 2001:41; Erkul 2007:14; Kahraman 2005:168; Özkan ve Sevinçli 2009:79). Buna karşın bazı araştırmacıların öbek türleri arasında ünlem öbeğine yer verilmemiştir (Koç 1996; Uzun 2000; Uzun ve Aydın 2006; Akbayır 2007).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Sayıları ve türleriyle ilgili açıklamaların tersine öbeklerin yapısı ve onların nasıl oluştuğu hususunda kaynaklarda büyük oranda benzer görüşler bulunmaktadır. Sözcükler bazen ekli bazen de eksiz birbirine bağlanarak öbekleri meydana getirirler. Birçok kaynak, Türkçede sözcüklerin öbek oluşturmak üzere bir araya gelmelerinde temel kuralı şöyle açıklamaktadır: Söz dizimsel olarak öbeğin *yardımcı unsur* olan sözcük veya sözcüklerin (tamlayan, belirten, niteleyen, pekiştiren, vb.) önce, *asil unsur* olan sözcüğün (tamlanan, belirtilen, nitelenen, pekiştirilen, vb.) ise sonra gelecek şekilde dizilmeleri gerekir (Ergin 1989:354; Şimşek 1987:322; Koç 1996:7; Karahan 1999:12; Cemiloğlu 2001:6; Ertane Baydar ve Baydar 2001:32; Kahraman 2005:152; Akbayır 2007:94; Erkul 2007:4; Özkan ve Sevinçli 2008:12; Aktan 2009:4-5). Bu dizilişin Türkçenin genel dizimsel işleyişine uygun olduğu da belirtilmiştir (Ergin 1989:353; Erkul 2007:4; Aktan 2009:5). Yalnız *birleşik fiil* (şikâyet et-, zevk al-, anlayabil-, vb.), *edat grubu* (nehirler gibi, yolcu için, vb.) ve *unvan grubu* (Fatma Nine, Binbaşı Şükrü, vb.) gibi bazı öbeklerin bu temel kuralın dışında, yani *asil ögenin* önce ve *yardımcı ögenin* sonra getirilmesiyle istisnai bir biçimde oluşturulduğu da eklenmiştir (Şimşek 1987:321; Karahan 1999:12; Ertane Baydar ve Baydar 2001:32; Aktan 2009:4). Bunun yanında, çoğu kaynakta yer alan *yardımcı unsur + asil unsur* biçimindeki genel öbek oluşum kuralına karşı çıkan araştırmacılar da bulunmaktadır. Öbeklerin sadece bir oluşum biçimi olamayacağını ileri süren Yaman (2000:48), *eksiz kelime grupları* (tahta kaşık, güzel kız, kitap mitap, yavaş mavaş, vb.), *ekli kelime grupları* (eve doğru, Ali'nin kitabı, topla oynamak, vb.) ve *edatlı kelime grupları* (dünden beri, hayat ve insan, çocuk gibi, vb.) olmak üzere üç oluşum yolundan söz etmektedir. Usta (2000:216) ve Aktan (2009:5-6) ise, öbeklerin aslında dört farklı yolla (*I. Tip: yardımcı öge/unsur + esas öge/unsur* [isim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, isim-fiil grubu, zarf-fiil grubu, ünlem grubu]; *II. Tip: esas öge/unsur + yardımcı öge/unsur* [edat grubu, unvan grubu, birleşik fiil grubu]; *III. Tip: birinci öge/unsur + ikinci öge/unsur* [tekrar grubu, bağlama grubu, sayı grubu]; *IV. Tip: birinci öge/unsur + ek + ikinci öge/unsur* [kısaltma grupları]) oluşturulduğunu belirtmişlerdir. Benzer bir biçimde Delice (2003:17) de, öbeklerin dört yolla oluştuğunu bildirmiş, bunları şöyle sıralamıştır: *Yardımcı öge / temel öge* (kırmızı kalem, vb.), *temel öge / yardımcı öge / temel öge* (Leyla ile Mecnun, vb.), *temel öge / temel öge* (yavaş yavaş, vb.), *temel öge / yardımcı öge* (bakıp durmak, vb.). Aktarılan bu bilgilerle, kaynaklarda öbeklerin oluşumuyla ilgili açıklamalar genel hatlarıyla betimlenmeye çalışılmıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Öbek oluşumuyla ilgili açıklamaların ardından, öbeklerin adlandırılması üzerinde durmak gerekmektedir. Kaynaklara bakıldığında öbeklerin hem yapısal hem de işlevsel özelliklerine göre adlandırıldığı görülmektedir. Söz gelimi, *edat* veya *fül grubu* adlandırmasında yapısal bir birim esas alınmış ama *tamlamalarda* işlev ön planda tutulmuştur. Kaynakların bu iki yöntemi bir arada kullanması tutarsızlık yaratmaktadır. Söz dizimi, sözcüklerin sıralanışıyla, dolayısıyla öbek ve cümlelerle ilgili olduğu için öbeklerin adlandırılmasının da yapısal niteliklere dayandırılması daha uygun olacaktır. Bu nedenle öbeklerin adlandırılmasını anlayabilmek için, onları oluşturan birimlerin yapı özelliklerine bakmak gerekmektedir. Öbek yapısını açıklarken kullanılan *asıl* (temel, esas, yöneten) ve *yardımcı* (yönetilen) *unsur* nitelendirmeleri düşünüldüğünde asıl olanın yardımcı olandan daha önemli olduğu ve bu öneminden hareketle öbekler adlandırılırken (ve türleri belirlenirken) asıl unsurlardan yararlanılması gerektiği sonucu çıkarılabilir. Ayrıca öbekleri oluşturan sözcüklerden asıl unsurun aynı zamanda belirleyici öge olduğu da belirtilmelidir. Bu konuda kaynakların çoğu, belirleyici ögenin öbek dizilişinde sonda bulunduğu dair ortak görüş bildirmişlerdir. Belirleyici unsur da bir sözcüktür ve bu sözcüğün de bir türü olmalıdır. Doğal olarak belirleyici unsur önemli olduğundan öbeklerin bu birimlerine göre konumlandırılması, adlandırılması ve sınıflandırılması beklenir. Yani, öbekler asıl (belirleyici) unsur olan ve sonda bulunan sözcüğün türüne göre adlandırılmalıdır (Koç 1996:7; Uzun 2000:18; Uzun ve Aydın 2006:68; Akbayır 2007:94). Gözden geçirilen kaynaklarda bu kuralın kimi zaman ihlal edildiği, *bağlama grubu*, *pekiştirme edatı öbeği*, *aitlik grubu*, *kısaltma grupları* ve *tamlamalar* gibi bazı öbeklerin bu kurala aykırı bir şekilde adlandırıldığı görülmektedir. Sıralanan öbeklerin yapısının açıklanması ve adlandırılmalarında dikkati çeken ilk şey, bu öbeklerin belirleyici unsurları olan sözcüklere göre değil de başka yapısal ve işlevsel özelliklerine dayanılarak adlandırılmalarıdır. Söz gelimi, *olmak ya da olmamak*, *Leyla ile Mecnun* örneklerindeki gibi gruplara, iki adı birbirine bağlayan bağlaçtan yola çıkılarak *bağlama grubu* denmiş, bu grupta yer alan asıl ögeler adlandırmada dikkate alınmamıştır. Aynı şekilde, *Ahmet de geldi* cümlesinde “Ahmet de” kısmı *pekiştirme edatı öbeği* olarak gösterilmiş, öbeğin adlandırılmasında aslında bir bağlaç olan ama pekiştirme edatı diye belirtilen *de* sözcüğü temel alınmıştır. Buna benzer biçimde, *aitlik grubu* (*sizden önceki* kiracılar, *sizin evdekini*, vb.) ile *kısaltma grupları* olarak gösterilen *isnat* (gönlü zengin, vb.), *yükleme* (insanı takdir, memuru teftiş, vb.), *yönelme* (cana yakın kişi, dile kolay, vb.), *bulunma* (yükte hafif eşya, solda sıfır, vb.), *uzaklaşma* (içten pazarlıklı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

insan, güzellerden biri, vb.), *vasıta* (çuvalla para, trenle yolculuk, vb.), *eşitlik* (insanca davranış, vb.) ve *ilgi* (bizim ev, vb.) gruplarında adlandırma, öbeğin asıl unsuru olan sondaki sözcüğe göre değil de yardımcı unsur olan ilk sözcüğün aldığı aitlik veya ad durum ekine göre yapılmıştır. Söz gelimi, *insanı takdir*, *memuru teftiş* gibi gruplar, yardımcı unsur olan ilk sözcüğün sonundaki belirtme durumu ekine dayanılarak *yükleme grubu* diye gösterilmiştir. Yine, *tamlama* denen öbeklerde de, sonda bulunan belirleyici unsurun bir kenara bırakıldığı ve yardımcı unsur olup önde yer alan sözcüğün türüne göre *ad tamlaması* veya *sıfat tamlaması* biçiminde bir adlandırma yapıldığı görülmektedir.

Bunun yanında, bazı öbeklere ad verilirken öbeğin sonunda bulunan birimin bir sözcük türü olup olmamasının da dikkate alınmadığı ve yine işleve önem verildiği görülmektedir. Söz gelimi, *unvan*, *isim-fiil*, *sıfat-fiil*, *zarf-fiil*, *sayı grubu* gibi öbeklerde böyle bir yol izlenmiş, belirtilen birimler Türkçede bir sözcük türü olarak kabul edilmediği halde tür gibi düşünülmüş ve belki de işlevlerinden dolayı öbeklerin adlandırılmasında kullanılmıştır. Unvan bildiren sözcüğün başta bulunduğu *unvan grupları* hariç diğer öbeklerin adlandırılmasında öbeğin sonunda yer alan asıl unsurun temel alındığı, ancak bu sefer de asıl unsurların bir sözcük türü olup olmadığına bakılmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum da öbeklerin adlandırılmasında belirlenen kurallara her zaman uyulmadığını göstermektedir. Sözcük öbeklerinin yapısı ve oluşumu hakkında araştırmacıların koyduğu kesin kurallar, doğal olarak öbeklerin adlandırılmasında bu kurallardan yararlanılması beklentisini ortaya çıkarmaktadır. Ancak, bütün öbeklerin adlandırılmasında bu kurallardan yararlanılmadığı için kaynakların çoğunda kendi içinde tutarsızlıklarla karşılaşmaktadır.

Aktarılan bu bilgilerle, kaynakların çoğunun öbeklerin oluşumunu açıklamada ve adlandırmada benzer bir yol izledikleri, yer yer birbirlerini tekrar ettikleri görülmektedir. Bu durum, Yaman (2000:49) tarafından şöylece özetlenmiştir: “Türkiye Türkçesinde kelime grupları oluşturulurken ve bunlar incelenirken esas ölçü, çok defa, grubun şekli, aldığı ek veya görevli kelime ile görevlidir. Yani, kelime grupları ele alınırken grubu oluşturan kelimelerin türüne bakılmaksızın, daha çok, grubun şekli ve görevi üzerinde durulur.” Kaynakların öbeklere çoğunlukla bu anlayış çerçevesinde geleneksel yöntemlerle yaklaştığı ve belirgin bir kuramsal çerçeveyi takip etmedikleri söylenebilir.

Öbeklerle ilgili hususlarda araştırmacılar arasındaki bu tür ayrılıklar, onların konuya yaklaşırken yararlandıkları kuramsal

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

çerçeve ve yöntemlerden kaynaklanıyor olabilir. Ortaya çıkan sınıflandırmalar, öbek konusu açıklanırken kullanılan yöntemin bir sonucudur. Ancak öbeklerin sayısı, sınıflandırılması ve adlandırılması hususlarında kaynaklar arasında epey bir farklılık bulunmasını anlamak da güçtür. Aslında, öbeklerin sınıflandırılması sorununun çözümü öbeklerin yapısının belirlenmesi ve adlandırılmasında yatmaktadır. Eğer öbeklerin yapısı ve adlandırılması belirli ölçütlere göre tutarlı bir biçimde yapılırsa öbeklerle ilgili açıklamalarda rastlanılan karışıklıklar kolayca ortadan kaldırılabilir. Bu nedenle, öbeklerin yapısının belirlenmesi ve nasıl adlandırılacağı öncelikle çözüme kavuşturulmalıdır.

3. Sözcük Öbeklerinin Yapısı ve Adlandırılması

Öbeklerin açıklanmasında yararlanılan geleneksel çerçeve, öbekleri sınıflandırırken öbeği oluşturan sözcüklerin türlerini değil de daha çok öbeğin biçim ve işlevini dikkate aldığı için kaynaklardaki açıklamalarda farklılıklara ve tutarsızlıklara yol açmaktadır, çünkü özellikle görev/işlev araştırmacılar arasında birbirinden farklı algılanabilmektedir. Bu tutarsızlıkları ortadan kaldırabilmek amacıyla, öncelikle öbeklerin oluşum biçimi belirlenmeli, kuralları ortaya konmalı, daha sonra da adlandırma ve sınıflandırma bu kurallara uygun biçimde yapılmalıdır. Bu yapılırken de geleneksel yöntemlerden ziyade modern dil bilimin söz dizimi çalışmalarına getirdiği yeni bakış açılarından yararlanılmalıdır.

Dil biliminin sunduğu olanaklarla ve belirgin bir kuramsal çerçevede hareket edilerek öbeklerle ilgili bu karışıklıklar ve tutarsızlıklar ortadan kaldırılabilir. Böylece, öbekler daha kolay, anlaşılır ve ortak ölçütlere dayalı bir biçimde açıklanarak adlandırılıp sınıflandırılabilir. Bu amaca ulaşabilmek için Evrensel Dilbilgisi diye bilinen söz dizimi kuramı çerçevesinde hareket edilebilir. Evrensel Dilbilgisi, Chomsky ve onu izleyenler tarafından sürekli geliştirilen ve dillerin işleyişini ortak kurallarla açıklamaya çalışan bir söz dizimi kuramıdır (Uzun ve Aydın 2006:66). Bu bağlamda, bütün doğal dillere veya dillerin çoğuna ait olan genel özellikler dil evrenselliklerini oluşturur (Musaoğlu 2002:41). Tabii bunun yanında bir dili diğerlerinden ayıran bazı özellikler de yok değildir. Dillerde hem sözcüklerin hem de öbeklerin bulunması evrensel bir niteliktir. Öbeklerin oluşumunun açıklanması ve öbek yapı kurallarının belirlenmesi Evrensel Dilbilgisi içinde önemli bir yer tutar, çünkü söz diziminin temel birimi sözcük değil öbek olarak kabul edilmektedir (Radford 1996:65). Öbekler, belli bir sözcük türüne bağlı ve geçici olarak oluşturulan söz dizimsel birimlerdir. İki veya daha fazla sözlüksel birim/sözcükten oluşturulan bu birimler yapısal ve anlamsal

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

bir bütünlük içerir. Öbekler, birden fazla alt birim içerseler bile iç merkezli yani her zaman bir merkez bulundurması gereken yapılar olarak algılanmaktadır (Uzun 2000:18). Merkez bir sözcükle doldurulur ve merkezde bulunan sözcüğe baş denir. Bu sözcük *temel öge*, *asıl unsur* olarak da adlandırılabilir. Baş olmadan, herhangi bir öbek oluşturulamaz. Baş, öbekteki en önemli sözcüktür, çünkü bütün öbeğin anlamı baş olan sözcüğe göre biçimlenir. Öbeği kuran, onun karakterini ve türünü belirleyen temel öge, baş olan sözcüktür. Dolayısıyla, öbekler [diğer sözcük(ler) + baş] biçiminde bir yapı sergilerler. Öbek içinde yer alacak diğer sözcükler, onların yüklenecekleri anlamsal ve yapısal özellikler baş konumundaki sözcüğe göre belirlenir. Bir sözcük grubunun başı hangi sözcük türündeyse, öbek de aynı türde adlandırılır (Tallerman 1998:91). Söz gelimi öbeğin başı ad olduğunda, öbek de ad öbeği olacaktır.³

Evrensel dilbilgisine göre öbeklerin yapısının gösterilmesi ve adlandırılması, dil evrensellikleri bağlamında Türkiye Türkçesi için de geçerli olmalıdır. Yani, öbekler baş konumunda olan sözcük temelli bir açıklama, adlandırma ve sınıflandırmaya tabi tutulmalıdır. Bu ön kabulden sonra, Türkçedeki duruma bakıldığında sözcük öbeklerinin baş her zaman sağda olacak biçimde dizildiği görülecektir. Dolayısıyla, öbeğin yapısal temelini oluşturan, ona adını veren ve türünü belirleyen birim, dizilimin en sağında bulunan ve baş konumunda yer alan sözcük olmalıdır. Buradan yola çıkarak, Türkçe söz dizimi kaynaklarında gösterilen sözcük öbeklerinin yeniden düşünülmesi ve adlandırılması gerekmektedir. Bu yol izlendiğinde, 30'a kadar çıkarılan öbek sayısının epeyce azalacağı ve beş öbek türünden söz edileceği görülecektir. Zaten, Uzun (2000:33-37) ile Uzun ve Aydın (2006:69) bu duruma işaret etmiş, Türkçedeki sözcük öbeklerini ad öbeği (AÖ), sıfat öbeği (SÖ), zarf öbeği (ZÖ), ilgeç öbeği (İÖ) ve eylem öbeği (EÖ) olmak üzere toplam beş öbekte sınırlanmıştır. Bağlaçlar hiçbir zaman baş konumunda olmadıkları

³ Bu çerçevede, öbeklerin sözlüksel ve işlevsel olarak iki kategoride değerlendirildiği de hatırlatılmalıdır. Baş konumunda sözlükte bulunan ve anlamsal bir içerik taşıyan sözlüksel birimlerin bulunduğu öbekler sözlüksel öbekler (lexical phrases) olarak gösterilmektedir. Sözcük öbekleri de denebilecek bu öbekler, baş olan sözcüğün türüne göre ad öbeği, eylem öbeği, vb. biçimde adlandırılmaktadır. İşlevsel öbekler (functional phrases) ise, baş konumunda sözlüksel bir öge bulundurma zorunluluğu olmayan, bu konuları daha çok belli bir işlev yerine getiren kip, kişi, zaman, iyelik ekleri gibi biçimbirimlerle doldurulan öbeklerdir (Cook ve Newson 1996:150; Uzun 2000:151). Bu tür öbeklere çekimli eylemlere getirilen çekim eklerinin baş olduğu çekim öbeği ve iyelik eklerinin baş olduğu uyum öbeği örnek verilebilir. Bu yazıda, sözcük öbekleri üzerinde durulduğu için işlevsel öbeklere değinilmemiştir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

için bağlaç öbeği yoktur. Ünlem öbeğinin olmayışı da aynı nedenle açıklanabilir. Adıllar, adların yerine kullanıldıklarından doğrudan ad öbeği olarak değerlendirilmektedir.

Bu durumda, söz dizimi kaynaklarında belirtilen öbekler, baş konumundaki sözcüğe göre yeniden adlandırılmalı ve sınıflandırılmalıdır. Buna göre, bir öbek olduklarına hiç şüphe olmayan tamlamaların *ad* ve *sıfat tamlaması* biçiminde adlandırılması uygun değildir, çünkü tamlama diye bir sözcük türü bulunmamaktadır. Ayrıca böyle bir sınıflandırma öbeğin yapısından çok ilk sözcüğün işlevinin ölçüt olarak alındığını göstermektedir. Bu öbeklerin baş konumundaki öğeleri ad olduğundan ad tamlamaları (dağın tepesi, sabah esintisi, vb.) ve sıfat tamlamalarının (tül perde, bazı çiçekler, vb.) birer ad öbeği olması gerekir (ad tamlaması → AÖ, sıfat tamlaması → AÖ). Aynı şekilde, *unvan*, *sıfat-fiil*, *zarf-fiil*, *isim-fiil* ve *sayı öbeklerinin* belirlenmesi bu adlarda sözcük türleri bulunmadığı için uygun görünmemektedir. Bu öbekler baş olan sözcüğün türüne göre adlandırıldığında, *unvan grubu* (Fatma Nine, Binbaşı Şükrü, vb.), *isim-fiil grubu* (çocuk yetiştirmek, dağlara kaçış, vb.) ve *sayı grubunun* (on beş, iki yüz, vb.) birer ad öbeği olduğu görülecektir (unvan grubu → AÖ, isim-fiil grubu → AÖ, sayı grubu → AÖ). Yine sıfat-fiil ve zarf-fiil grupları aynı yöntemle adlandırıldığında *sıfat-fiil grubu* (geçen saatler, yollanmış mektup, vb.) sıfat öbeği (sıfat-fiil grubu → SÖ), *zarf-fiil grubu* (dışarı çıkınca, yemeğini yiyip, vb.) da zarf öbeği olacaktır (zarf-fiil grubu → ZÖ). *Aitlik grubunda*, aitlik ekini (-ki) alan bölüm niteleme işleviyle kullanılıyorsa (sizden önceki kiracılar, vb.) sıfat öbeği (aitlik grubu → SÖ) , adıl olarak kullanılıyorsa (sizin evdekini, üst raftakini, vb.) ad öbeği (aitlik grubu → AÖ) olmalıdır.

Tekrar grubu veya *ikileme öbeği* (fokur fokur, parça pinçik, az çok, taptaze, vb.) denen öbekler aslında birer öbek olarak değerlendirilmemelidir. Öbek olarak gösterilen bu birimleri oluşturan sözcükler birbirinden ayrılarak kullanılmak istendiğinde çoğunlukla anlamlı bir birim gibi görünmezler. Söz gelimi, *parça pinçik* gibi bir ikilemede ikinci sözcük tek başına kullanılmak istenirse, Türkçenin söz varlığında böyle bir birim tek başına bulunmadığından mümkün görünmemektedir. Bu nedenle, ikilemeleri oluşturan birimlerin birbirlerine bu derece bağımlılıkları onların kalıplaşmış olduklarını gösterir ve bu tür birimler tek sözcük gibi kullanılır. Tek sözcük olarak algılanan ikilemeler, öbekler arasına sokulmamalıdır (tekrar grupları → Ø, ikileme öbeği → Ø).⁴ Aynı şekilde, *birleşik fiil grubu*

⁴ Öbek olarak gösterilmesi uygun olmayan dizilimler, Ø işareti ile gösterilmiştir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

(şikâyet et-, zevk al-, anlayabil-, vb.) da öbekler içinde gösterilmemelidir, çünkü bitişik veya ayrı yazılmalarına bakılmaksızın birleşik sözcükler tek sözcük gibi algılanan ve öylece kullanılan kalıplaşmış birimlerdir. Hem, birleşik fiiller öbek olarak gösterilirken diğer birleşik sözcüklerden hiç bahsedilmemesini anlamak güçtür. Birleşik olmak öbekleşmenin ölçütleri arasında yer almadığından birleşik fiil grubuna öbekler arasında yer verilmemelidir (birleşik fiil grubu → Ø). Benzer bir biçimde, *birleşik isim grubu* veya *özel ad öbeği* (Muharrem Ergin, Ahmet Hamdi Tanpınar, vb.) denen ve kişi adı ve soyadından oluşan birimlerin de öbek olarak gösterilmesi uygun değildir. Bunlar dil bilimsel kurallarla değil tamamen dil dışı nedenlerle bir araya gelmiş iki adın bir arada kullanılmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu nedenle öbekler arasına sokulamazlar (birleşik isim grubu → Ø, özel ad öbeği → Ø).

Kısaltma gruplarına bakıldığında, bunların da öbeklerin oluşum biçimlerini gözlemleyen bir sınıflandırma olduğu görülmektedir. Bu öbekler, ilk sözcüğün sonuna getirilen çekim eklerine göre değil baş olan sözcüğün türüne göre adlandırılıp sınıflandırılmalıdır. Bu yol izlendiğinde kısaltma grupları arasında gösterilen *isnat grubu* (*gönlü zengin insan, canı tez kadın, eli açık akraba*, vb.) genellikle niteleme amaçlı kullanıldığından sıfat öbeği (*isnat grubu* → SÖ); *yükleme grubu* (*nefsi terbiye, suçunu inkâr*, vb.) ad öbeği (*yükleme grubu* → AÖ); *yönelme grubu* niteleme amaçlı kullanıldığında (*cana yakın kişi, paraya düşkün insan, sözüne sadık dost*, vb.) sıfat öbeği (*yönelme grubu* → SÖ) ve bunun dışında bir kavramı göstermek için kullanıldığında (*başta bela, dile kolay*, vb.) ad öbeği (*yönelme grubu* → AÖ); *bulunma grubu* niteleme işleviyle kullanıldığında (*yükte hafif eşya, işinde ciddi memur*, vb.) sıfat öbeği (*bulunma grubu* → SÖ) ve bir kavramı göstermek için kullanıldığında (*solda sıfır*, vb.) ad öbeği (*bulunma grubu* → AÖ); *uzaklaşma grubu* niteleme amaçlı kullanıldığında (*içten pazarlıklı insan, sonradan görme zenginler*, vb.) sıfat öbeği (*uzaklaşma grubu* → SÖ) ve diğer durumlarda (*güzellerden biri, kafadan sakat*, vb.) ad öbeği (*uzaklaşma grubu* → AÖ); *eşitlik grubu* sıfat tamlaması biçiminde olduğundan (*insanca davranış, kardeşçe yaşayış, delice sevgi*, vb.) ad öbeği (*eşitlik grubu* → AÖ); *vasıta grubu* sıfat tamlaması biçiminde olduğundan (*çuvalla para, trenle yolculuk*, vb.) ad öbeği (*vasıta grubu* → AÖ) ve *ilgi grubu* da (*bizim ev, senin kız*, vb.) tamlanan olan sözcükteki iyelik eki düşmüş bir ad tamlaması olduğu için ad öbeği (*ilgi grubu* → AÖ) olacaktır. *Edat grubu* (*nehirler gibi, yolcu için*, vb.), *zarf grubu* (*çok daha kötü günler*, vb.) ve *fiil grubu* (*sahilde yürü-, şehir dışına çık-*, vb.) türlerinde herhangi bir sorun görülmemektedir. Sadece bunlar yerine ilgeç öbeği, zarf öbeği ve eylem öbeği terimleri tercih

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

edilmiştir. Sözcük öbekleri arasında *bağlama grubu* adında bir öbeğe yer verilmemelidir, çünkü bağlaçlar hiçbir zaman bir dizilimin baş konumunu doldurmazlar (*bağlama grubu* → Ø). *Ünlem grubu* diye belirtilen dizilimlerde de ünlemler baş konumunda yer almadıklarından bu adla bir öbeğin belirlenmesi kurallar çerçevesinde uygun değildir (*ünlem grubu* → Ø). *Adıl takımı* veya *iyelik grubu* (benim çocuklarım, onların evi, sizin hedefleriniz, vb.) denen öbekler, ad tamlaması biçiminde olduklarından ad öbeği olmalıdır (*adıl takımı* → AÖ, *iyelik grubu* → AÖ).

İktibas öbeği (*To be or not to be* değil, vb.), yabancı dilerden asıl biçimiyle yapılan birer alıntı oldukları ve Türkçeleşmedikleri için tek sözcük gibi değerlendirilmeli ve öbekler arasında gösterilmemelidir (*iktibas öbeği* → Ø). *Saplama öbeği* (Cem Sultan, *Fatih'in oğlu*, vb.), baş olan sözcük ad olduğundan ad öbeği (*saplama öbeği* → AÖ) olmalıdır. *Pekiştirme edatı öbeğinde* (*Ahmet de geldi*, vb.) pekiştirme edatı ile kastedilen de bağlacı olduğundan ve bağlaçlar da baş konumunda yer almadıklarından böyle bir öbek olmamalıdır (*pekiştirme edatı öbeği* → Ø). *İki durumlu öbek* (ilden ile, yediden yetmişe, vb.) denen dizilimler birer ikilemedir ve öbek değildir (*iki durumlu öbek* → Ø). *Sıfat yapım ekli öbek* (yağmurlu hava, dikenli tel, vb.), baş konumunda ad bulundurduğundan ad öbeği olmalıdır (*sıfat yapım ekli öbek* → AÖ). *Şart öbeği* (*Keşke içsem, Alıp da yesek*, vb.) diye bir öbek belirlenemez, çünkü şart bir sözcük türü değil bir eylem çekim kategorisi olduğundan şart öbeğinin eylem öbeği olması gerekir (*şart öbeği* → EÖ). Bunun yanında bazı kaynaklar şart ekini eylemsi eklerinden ulaç eki gibi düşünmektedir (Karahana 1999:52; Delice 2003:44-45). Bu durumda şart ekini alan sözcük zarf olacağından şart öbeğinin (*Sınava çalışırsa* başaracak, vb.) zarf öbeği olması gerekir (*şart öbeği* → ZÖ). *Eksiz tamlama öbekleri* (Ataç Sokak, Dedeman Otel, vb.), bütün tamlamalar gibi ad öbeği olmalıdır (*eksiz tamlama öbeği* → AÖ). Verilen örnekler bakılırsa, *yalın hal* (güzel kız, taş adam, vb.) ve *yön hali öbeklerinin* (ileri düşünce, yukarı taraf, vb.), baş konumunda ad bulundurdukları için ad öbeği olmaları gerekir (*yalın hal öbeği* → AÖ, *yön hali öbeği* → AÖ). *Kısaltma gruplarının tersi görünüşünde olan kelime grupları* (baş üstüne, eller yukarı, vb.) biçiminde bir sınıflandırma gereksizdir, çünkü bu öbekler daha çok kalıplaşmış birimler olduklarından öbekler arasına alınmamalıdır. *Deyim öbeği* (başımın çaresine bakmak, vb.) diye bir öbekten bahsedilmesi, deyim diye bir sözcük türü bulunmadığı ve deyimler kalıplaşmış oldukları için uygun değildir (*deyim öbeği* → Ø).

Türkçede söz dizimi kaynaklarının büyük bölümünde geleneksel yöntemler takip edilerek yapılan ve kendi içinde

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

tatarsızlıklar barındıran öbek adlandırma ve sınıflandırması, dil bilimsel bir bakış açısıyla yeniden düşünüldüğünde ortaya çıkan betimleme bir tablo haline getirilirse öbeklerin görünüşü belki daha kolay anlaşılabilir.

Tablo 1: Türkiye Türkçesinde Öbekler

Geleneksel Sınıflandırma	Dil Bilimsel Sınıflandırma
Ad (İsim) Tamlaması, <i>dağın tepesi, sabah esintisi</i> , vb.	Ad Öbeği
Sıfat Tamlaması, <i>tül perde, bazı çiçekler</i> , vb.	Ad Öbeği
Unvan Grubu, <i>Fatma Nine, Binbaşı Şükrü</i> , vb.	Ad Öbeği
İsim-fiil Grubu, <i>çocuk yetiştirmek, dağlara kaçış</i> , vb.	Ad Öbeği
Sayı Grubu, <i>on beş, iki yüz</i> , vb.	Ad Öbeği
Sıfat-fiil Grubu, <i>geçen saatler, yollanmış mektup</i> , vb.	Sıfat Öbeği
Zarf-fiil Grubu, <i>dışarı çıkınca, yemeğini yiyip</i> , vb.	Zarf Öbeği
Aitlik Grubu (Öbek + -ki → Niteleme) <i>sizden önceki</i> kiracılar, vb.	Sıfat Öbeği
Aitlik Grubu (Öbek + -ki → Gösterme) <i>sizin evdekini</i> , vb.	Ad Öbeği
Tekrar Grubu-İkileme Öbeği, <i>fokur fokur, ıvır zıvır, az çok, taptaze</i> , vb.	Ø
Birleşik Fiil Grubu, <i>şikâyet et-, zevk al-, anlayabil-</i> , vb.	Ø
Birleşik İsim Grubu-Özel Ad Öbeği, <i>Muharrem Ergin, Ahmet Hamdi Tanpınar</i> , vb.	Ø
Kısaltma Grupları	
İsnat Grubu, <i>gönlü zengin</i> insan, vb.	Sıfat Öbeği
Yükleme Grubu, <i>insanı takdir</i> , vb.	Ad Öbeği
Yönelme Grubu (→ Niteleme), <i>cana yakın</i> kişi, vb.	Sıfat Öbeği
Yönelme Grubu (→ Gösterme), <i>dile kolay</i> , vb.	Ad Öbeği

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

Bulunma Grubu (→ Niteleme), <i>yükte hafif eşya</i> , vb.	Sıfat Öbeği Ad Öbeği
Bulunma Grubu (→ Gösterme), <i>solda sıfır</i> , vb.	Sıfat Öbeği
Uzaklaşma Grubu (→ Niteleme), <i>içten pazarlıklı</i> insan, vb.	Ad Öbeği Ad Öbeği
Uzaklaşma Grubu (→ Gösterme), <i>güzellerden biri</i> , vb.	Sıfat Öbeği
Eşitlik Grubu, <i>insanca davranış, delice sevgi</i> , vb.	Ad Öbeği
Vasıta Grubu, <i>çuvalla para, trenle yolculuk</i> , vb.	
İlgi Grubu, <i>bizim ev, senin kız</i> , vb.	
Edat Grubu, <i>nehirler gibi, yolcu için</i> , vb.	İlgeç Öbeği
Zarf Grubu, <i>çok daha kötü</i> günler, vb.	Zarf Öbeği
Fiil Grubu, <i>sahilde yürü-, şehir dışına çık-</i> , vb.	Eylem Öbeği
Bağlama Grubu, <i>Leyla ile Mecnun, et ve tırnak</i> , vb.	Ø
Ünlem Grubu, <i>ey hanımlar, bre adam</i> , vb.	Ad Öbeği
Adıl Takımı-İyelik Grubu, <i>benim çocuklarım, onların evi</i> , vb.	Ad Öbeği
İktibas Öbeği, <i>to be or not to be</i> değil, vb.	Ad Öbeği
Saplama Öbeği, Cem Sultan, <i>Fatih'in oğlu</i> , vb.	Ad Öbeği
Pekiştirme Edatı Öbeği, <i>Ahmet de geldi</i> , vb.	Ø
İki Durumlu Öbek, <i>ilden ile, yediden yetmişe</i> , vb.	Ø
Sıfat Yapım Ekli Öbek, <i>yağmurlu hava</i> , vb.	Ad Öbeği
Şart Öbeği (Eylem + -sA → Çekimli Eylem), <i>Keşke içsem</i> , vb.	Eylem Öbeği
Şart Öbeği (Eylem + -sA → Eylemsi), <i>Sınava çalışırsa</i> başaracak, vb.	Zarf Öbeği
Eksiz Tamlama Öbeği, <i>Ataç Sokak, Dedeman Otel</i> , vb.	Ad Öbeği
Yalın Hal Öbeği, <i>güzel kız, taş adam</i> , vb.	Ad Öbeği
Yön Hali Öbeği, <i>ileri düşünce, yukarı taraf</i> , vb.	Ad Öbeği

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Kısaltma Gruplarının Tersî Görünüşünde Olan Kelime Grupları, <i>baş üstüne, eller yukarı</i> , vb.	Ø
Deyim Öbeği, <i>başının çaresine bakmak</i> , vb.	Ø

Görüldüğü gibi, kaynaklarda değişik yollarla adlandırılan ve sayısı oldukça fazla olan sözcük öbeklerinin, baş olan ögeye göre adlandırma kuralına uyulduğunda, sayısı epey azalmakta ve ad, sıfat, zarf, ilgeç ve eylem olmak üzere beş türde öbekte karşılaşılmaktadır. Böylece sayıları epeyce azalan sözcük öbeklerinin sınıflandırılma sorunu da ortadan kalkmaktadır. Elbette, her öbek türünün kendi içinde ayrıntıları olacaktır. Bunları ayrı birer öbek gibi değerlendirmektense, aynı öbeğin değişik biçimleri olarak algılamak daha doğru görünmektedir.

Sonuç

Türkiye Türkçesindeki sözcük öbeklerinin, söz dizimi kaynaklarında birbirinden epey farklı şekillerde açıklandığı, çok sayıda öbeğe yer verildiği, öbeklerin adlandırılmasında ve sınıflandırılmasında anlaşılması güç farklılıklar ve tutarsızlıklar olduğu görülmektedir. Söz dizimi öğretimi ve araştırmalarında güçlükler yaratan bu farklılıkların giderilebilmesi için, araştırmacılar modern dil biliminin getirdiği bakış açıları ışığında sözcük öbeklerini yeniden düşünmeli ve öbekleri tanımlarken, adlandırırken ve sınıflandırırken tutarlı yapısal ölçütlerden yararlanmalıdır. Öbekler, *baş konumunda olan sözcüğün türüne göre adlandırılır* kuralına uyulduğunda, Türkçede olduğu varsayılan çok sayıda öbeğin, ad öbeği, sıfat öbeği, zarf öbeği, ilgeç öbeği ve eylem öbeği olmak üzere beşe indirilmesi mümkün görünmektedir. Bu durum, ayrıntıların dikkate alınmaması şeklinde değil, tutarlı adlandırma ve sınıflandırma yapılabilmesi olarak algılanmalıdır. Önerilen bu beş öbek, sözcüklerle kurulan bütün dil birliklerini karşılayamayabilir. Ancak öbeklerle ilgili çalışma ve araştırmaları önemli ölçüde kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Sözcük öbekleri üzerine yapılacak daha ayrıntılı çalışmalarla, Türkçede öbeklerle ilgili bütün hususlar aydınlatılmalıdır. Bu tür çalışmalar söz dizimi araştırmalarının daha sağlam temeller üzerinde yapılmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKBAYIR Sıdık (2007) *Cümle ve Metin Bilgisi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- AKTAN Bilal (2009) *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi*, Ankara: Gazi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Kitabevi.

BANGUOĞLU Tahsin (1990) *Türkçenin Grameri*, 3. baskı, Ankara: TDK.

BESEREK Ahmet (1991) *Türkçede Cümle Yapısı*, İstanbul: MEB Yayınları.

CEMİLOĞLU İsmet (2001) *Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme*, Ankara: TDK.

COOK Vivian ve NEWSON Mark (1996) *Chomsky's Universal Grammar*. Oxford: Blackwell.

DELİCE H. İbrahim (2003) *Türkçe Sözdizimi*, İstanbul: Kitabevi.

ERGİN Muharrem (1989) *Türk Dil Bilgisi*, 18. baskı, İstanbul: Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım.

ERKUL Rasih (2007) *Cümle ve Metin Bilgisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

ERTANE BAYDAR Arzu Sema ve BAYDAR Turgut (2001) Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları, *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16, 27-46.

HATİPOĞLU Vecihe (1982) *Türkçenin Sözdizimi*, 2. baskı, Ankara: DTCF Yayınları.

HATİPOĞLU Vecihe (1964) Kelime Grupları ve Kuralları, *TDAY-Belleten 1963*, 203-244.

KAHRAMAN Tahir (2005) *Çağdaş Türkiye Türkçesi Dilbilgisi*, 3. baskı, Ankara: Kendi yayını.

KARAAĞAÇ Günay (2009) *Türkçenin Söz Dizimi*, İstanbul: Kesit Yayınları.

KARAHAN Leyla (1999) *Türkçede Söz Dizimi*, 6. baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

KARAHAN Leyla (1999) Fiil Terimi Üzerine, *Türk Grameri Sorunları II* içinde, Ankara: TDK, 47-55.

KARAÖRS Metin (2004) Cümle Bilgisinde İsimlendirme,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

-
- Sınıflandırma ve Tahlil Metotlarının Birliği, *Türk Gramerinin Sorunları I* içinde, Ankara: TDK, 21-30.
- KERİMOĞLU Caner (2006) Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminde Söz Dizimi İle İlgili Kabuller Üzerine I (Kelime Grupları), *DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 106-118.
- KOÇ Nurettin (1996) Türk Dilinde Öbek, *Çağdaş Türk Dili*, c. 19, Ekim, 3-9.
- KOÇ Nurettin (2001) Kelime Grubu Üzerine, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 598, 491-497.
- MUSAOĞLU Mehman (2002) *Türkolojinin Çeşitli Sorunları Üzerine Makaleler-İncelemeler*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÖZKAN Mustafa ve SEVİNÇLİ Veysi (2008) *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*, İstanbul: 3F Yayınevi.
- RADFORD Andrew (1996) *Transformational Grammar*, Cambridge: Cambridge University Pres.
- ŞİMŞEK Rasim (1987) *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*, Trabzon: Kuzey Gazetecilik, Matbaacılık.
- TALLERMAN Maggie (1998) *Understanding Syntax*, London: Arnold.
- USTA Halil İbrahim (2000) Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları İle İlgili Bir Sınıflandırma, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 579, 209-216.
- UZUN N. Engin (2000) *Anaçizgileriyle Evrensel Dilbilgisi ve Türkçe*, İstanbul: Multilingual.
- UZUN N. Engin ve AYDIN, Özgür (2006) Sözdizim, *Dilbilim Temel Kavramlar Sorunlar Tartışmalar* içinde, ed. Ahmet Kocaman, Ankara: Dil Derneği, 63-76.
- YAMAN Ertuğrul (2000) *Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin Söz Dizimi Bakımından Karşılaştırılması*, Ankara: TDK.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*